

Oskar Dawicki: Rozhovor k výstavě Optimalizované bajky o dobrém životě

Otázky: Daniela a Linda Dostálkovy, Marek Pokorný

Překlad: Kateřina Danielová

Oskar Dawicki odpovídá na otázky související s dobrým životem, wellbeingem a konflikty, které toto téma v současnosti způsobuje.

Umělec se účastní výstavy Optimalizované bajky o dobrém životě (22/9/2022–1/1/2023) v PLATO.

„Neexistuje snad již nikdo, kdo by neměl žádný volný čas. Kancelář není stálým útočištěm a neděle se staly institucí. V těchto úžasných hodinách volna by tedy měl mít každý v zásadě možnost se skutečně nudit. Ale i když lidé nechtějí nic dělat, něco se jim stane: svět se postará o to, aby nenašli sami sebe.“ (Henri Lefebvre, Kritika každodenního života, 2014). Mohla byste popsat, jak nakládáte se svým volným časem?

Jedenapadesát let jsem neměl dovolenou. To znamená, že jsem v práci pořád nebo (a v tom není žádný rozdíl) nepracuju vůbec, a navíc jsem ani nikdy nepracoval, i když jsem se narodil v době, kdy byla práce povinná. Nuda je naopak moc zajímavá a nemusí mít vždy mnoho společného s tzv. volným časem. Člověk se může nudit při práci, při bungee jumpingu i při sexu. Říká se, že moderní děti se už neumějí nudit. Pokud je to pravda, tak je teď lituju ještě víc.

Nástrojem výstavy, který nabízíme jako jakýsi podpůrný prvek, je žánr bajky. Jde o vyprávění, které snad poněkud mechanicky poučuje a poskytuje návod na dobrý život, obvykle ve snaze vnutit čtenáři pravdy a ctnosti daného společenského řádu. Už jen samo ztotožnění člověka se zvířetem a jeho zjevná nadvláda nad ním přirozeně nabízí řadu kritických a nezodpovězených otázek. Kdo si koho či co podřizuje, kdo se o koho stará a

především kdo je zde definován jako nezávislý subjekt, to vše je předmětem zkoumání. Dokázala byste se vcítit do nějaké vámi smyšlené bajky? Kdo nebo co by bylo jejími protagonisty?

Mohla by to být třeba Bajka o černém čtverci podvedeném plechovkou Campbell na pozadí velké prosklené výlohy.

Jsou vaše každodenní rutina a zdravý životní styl neustále pronásledovány nezdravými rituály? Pokud ano, mohla byste některé z nich uvést?

Vybudoval jsem si závislost skoro na všem, na čem to jde, kromě moci, tj. kromě potřeby ovládat druhé.

Kniha americké kulturní teoretičky Lauren Berlantové Krutý optimismus (2011) pojednává o destrukci našich kolektivních představ o životě. Tzv. krutý optimismus je podle autorky něco, po čem toužíme a co je ve skutečnosti překážkou našeho rozkvětu. Berlantová také tvrdí, že „tam, kde nástroje, na nichž jsme závislí, abychom dosáhli dobrého života – záchranná síť, jistota zaměstnání, meritokracie, dokonce i trvalá intimita v našem romantickém životě –, zdegenerovaly do fantazií, které mají stále menší vztah k tomu, jak lidé mohou žít. Jak touha po určité představě dobrého života 20. století – v poválečném období –, kdy žijeme v přesvědčení, že pokud člověk dostatečně tvrdě pracuje nebo splňuje určité podmínky, může dobrého života dosáhnout, často brání lidem podniknout kroky nezbytné k ochraně vlastních zájmů; představit si jinou možnou budoucnost.“ Můžete odhalit své osobní nedosažitelné představy o dobrém životě?

„Dobrý život“ je v podstatě oxymóron a jako takový ho můžeme považovat třeba za sadomasochistické dobrodružství. Ale nikde v něm nevidím prostor pro optimismus. Člověk může mít úžasný smysl pro humor, dosáhnout ataraxie nebo může mít i radostnou povahu. Ale optimismus? K tomu musíte trpět silným nedostatkem informací.

Vybíráme si svůj životní styl, nebo jsme jím vybíráni?

To taky nevím.

Soukromí dnes znamená zůstat off-line. Je čas u obrazovky něco, co máte plně pod kontrolou?

Kdo má rád věci pod kontrolou, ten má pod kontrolou i screen time.

Německá teoretička umění Isabelle Graw (In Another World: Notes, 2014–2017) tvrdí, že „jedna z podmínek neoliberalismu je, že trh zasahuje do oblastí, které byly dříve považovány za ‚soukromé‘, a tedy chráněné před jeho hodnotící logikou – jako je tělo, zdraví, sociální vztahy – a činí i tyto oblasti předmětem ekonomické optimalizace. Naše nejniternější životy – naše koníčky, vztahy a těla – se pak v podstatě stávají středisky nákladů. Pokud se nám je nepodaří optimalizovat, cítíme se znevýhodnění. Blahobyt tak nahrazuje morálku, ale zdaleka nás nenaplnuje energií, nýbrž vytváří svou vlastní tyranii. Když se totiž cílem stane sebezdokonalování, vede přirozeně k narcismu. Pracujete efektivně, vyděláváte dost peněz, jíte správně, cvičíte dostatečně? Optimalizujete se?“

Ne.

Volná činnost stojí zcela vědomě mimo „běžný“ život jako něco „neseriózního“ a zároveň pohlcujícího, bez časových a prostorových hranic – a především bez vidiny zisku. Vzhledem k tomu, že práce umělce je často mylně vnímána jako volná činnost, trávíte svůj volný čas skutečně něčím jiným než prací?

Na tu otázku jsem myslím už odpověděl v prvním odstavci, ale dobře, zkusme to ještě jednou. Nic takového jako „volný čas“ neexistuje. Případně možná po smrti? I když někteří lidé tvrdí, že ani potom ne.

Máte někdy nutkavou potřebu utéct od zaběhlé pracovní etiky, schémat, vizuality, formy, způsobu komunikace, tedy obecně od toho, co je vám vlastní?

Neustále.

V okamžiku, kdy máme všechny indicie, že se planeta Země zhroutí, cítíte konflikt spojený s rozhodnutími, která se prolínají s vaší tvorbou či realizací uměleckých děl a otázkami životního prostředí?

Ne. Měřítko, v jakém působím, s koncem světa bohužel nijak nesouvisí. A kromě toho žiju opravdu hodně ekologicky. Nikdy jsem sám pro sebe neměl víc než jednu místnost. Nemám děti ani auto. Jím velice skromně. Mnoho let chodím ve stejném oblečení... atd. atd.

Wellbeing je, zdá se, tak samozřejmý, že uniká kontrole a původně užitečný nástroj se spíše mění v očekávání – od nás samých i od druhých. Blahobyt nahradil morálku. Místo abychom se snažili zlepšit svět, snažíme se zlepšit sami sebe. Jaké předpovídáte budoucí možné aktivity v oblasti wellbeingu?

Pro dobrý pocit se jednou lidi pozabíjejí. Pečlivě.

Oskar Dawicki (* 1971) je polský umělec a performer, jehož práce provází lehce ironická, groteskně absurdní aura, silně prostoupená vlastními existenciálními dilematy. Sebereflexe postavení současného umělce je pevně provázána reflexí osobní identity, respektive její konvenčnosti, neukotvenosti, slabosti a pomíjivosti. Zavedené normy morálního, duchovního a společenského řádu jsou jím zpochybňovány a podrobovány zkoušce. V roce 2010 se stal hlavním hrdinou částečně fiktivní knihy *W połowie puste (Z půlky prázdné)*, podle níž byl o několik let později natočen celovečerní film *Performer*, v němž umělec ztvárnil sama sebe. Oskar Dawicki studoval na katedře výtvarné výchovy Univerzity Mikuláše Koperníka v Toruni.

